

SUMMARY

Vynnychuk R. Actualization of the ideas and experience education of human values in modern educational system of Ukraine.

In the article the role of education in human values of a personality is determined, the aspects of education in modern secondary, high school and post-graduate training of teachers is analyzed, the new trends in theory and practice of human values education in Ukraine according to the requirements of modern society are outlined.

The article can be used in teaching courses of artistic culture in secondary schools, educational, historical, cultural disciplines in universities and for writing the scientific papers, the textbooks and the books, the development of elective courses and special seminars on pedagogy and cultural studies, in conducting educational work with the pupils, the students, the teachers, the organizers of educational, cultural and recreational activities.

It is proved that the objective need of modernization modern transformation of the national higher education, general secondary and post-graduate teacher education is to approach the theoretical, methodological, social and educational heritage based primarily on their own vision of universal values as harmonizing the basis for the development of each individual and society as a whole. The revival of heritage professionals helps different generations (current and future) to understand the historical experience, optimize the ways and means of introduction of the new educational concepts and technologies.

The prospects for the development aspects of the research are the following: a large-scale synthesis of the philosophical foundations, the methods and forms of teaching as direct impact on society and authorities; developing the methodological principles and means for the system of human values in modern educational work with the young people, parents, students, and the public.

Educational system today is designed to ensure filling all parts of the educational process content to help the teachers educate soul, honest and strong characters, to form consciences and public virtues: hard working, sacrifice, respect for elders. Therefore, in our time the educators, scientists and leaders of organizing the educational process pay attention to knowledge axiological content and a variety of reasons connected with the changes in the life of Ukrainian society. These reasons assign the need for the students to take care in the social and psychological adaptation in difficult circumstances of society and dissemination of information, which destroys the human psyche and provokes social, family, ethnic and sectarian conflicts. We determine the need to improve the humanitarian education of children cannot be done without deepening, expansion and integration of knowledge of history, literature, culture, local history.

Key words: *educational ideas, a system of education, values, human values, culture, «a man of the world», the value of teaching competence of teachers, pedagogical conditions.*

УДК 796.011.3-057.874:796.05(4-6ЄС)

В. І. Ганчева

Інститут інноваційних технологій і змісту освіти
Міністерства освіти і науки України

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФІЛІЗАЦІЇ УЧНІВ ЗА СПОРТИВНИМ НАПРЯМОМ

Профілізація учнів за спортивним напрямом у сучасній системі освіти може стати запорукою формування гармонійної особистості з досить високим рівнем розвитку фізичних якостей школярів, відповідним рівнем інтелекту та почуттям патріотизму. Нинішній стан фізичного виховання у школі не забезпечує повною

мірою підготовку здорового та вихованого члена суспільства, який би міг обирати майбутній фах завдяки профільному спрямуванню під час навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. Запропоновано підхід до впровадження спекурсів за спортивним напрямом у навчальний процес школярів.

Ключові слова. Система освіти, профільне навчання, фізичне виховання та спорт, навчальні програми, професійна орієнтація, навчальний процес, спецкурс.

Постановка проблеми. Однією з першочергових проблем прогресивного людства є формування гармонійної особистості, яка володіє високим рівнем духовних, інтелектуальних і фізичних здібностей. Особливу актуальність вона набуває в умовах будівництва української держави, яка в найближчий час прагне стати повноправним членом європейської та міжнародної спільноти [6]. Сьогодні в українській державі формуються нові підходи до створення шкільних програм, виховання особистості, відбувається перебудова освіти в цілому. Особливо це стосується фізичного виховання та спорту в загальноосвітніх навчальних закладах, оскільки фізичне виховання та спорт у загальноосвітніх навчальних закладах Міністерства освіти і науки України є початковим етапом формування загальної та професійної культури особистості, збереження і зміцнення здоров'я, організації та забезпечення здорового способу життя, розвитку основних фізичних якостей і рухових здібностей, підвищення рівня фізичної підготовленості учнів і врешті-решт вибору майбутньої професійної діяльності [1].

Метою спортивного напрямку профільного навчання є реалізація загальновиховних завдань, а також забезпечення можливостей для рівного доступу молоді, яка не займалася спортом, до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки з фізичного виховання.

Профільні класи спортивного напрямку мають поєднувати реалізацію загально-виховних завдань із завданнями спрямованого й спеціального виховання, тобто виховання засобами обраного виду спорту в комплексній взаємодії: надання теоретичних знань, формування вмінь і навичок з обраного виду спорту; розвиток фізичних якостей і зміцнення здоров'я; формування пізнавальних і творчих здібностей у фізкультурно-спортивній галузі; цілеспрямоване психологічне виховання й удосконалення, формування громадських і патріотичних почуттів.

Профільне вивчення предмета повинне сприяти формуванню стійкого інтересу до нього, пізнанню шляхів зміцнення власного здоров'я засобами обраного виду спорту, розвитку відповідних здібностей, а також орієнтації на професійну діяльність [5].

Професійна орієнтація передбачає систему науково-практичної діяльності загальноосвітньої школи, інших суспільних інститутів, що відповідає індивідуальним особливостям кожної особистості. І тому, шкільна робота повинна сприяти професійному самовизначенню учнів,

виявляти й розвивати схильності та здібності, допомагати у формуванні мотивів вибору професії, інтересів професійних, моральних, важливих для майбутньої трудової діяльності.

Отже, профільна підготовка старшокласників, які обрали профіль за спортивним напрямом полягає не у збільшенні часу на уроки фізичної культури, а поглиблення знань з інших предметів, які будуть професійно зорієнтовані на подальшу освіту.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження, проведені за останній період [1, 4], вказують на подальші шляхи вирішення завдань профільного навчання, серед яких основними є створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів; нахилів, здібностей і потреб учнів у процесі їхньої загальноосвітньої підготовки; формування різнопланових компетенцій учнів на допрофільному рівні; спрямування підлітків щодо майбутньої професійної діяльності.

Галузевою програмою впровадження профільного навчання на 2008–2010 роки було передбачено розроблення навчальних програм із профільних предметів і навчальних курсів за вибором, які поглиблюють та розширюють зміст профільних предметів, забезпечують профорієнтаційний вибір учнів основної школи [2]. Стосовно профілізації за спортивним напрямом, то відбувається реалізація загальних виховних завдань, а також забезпечення можливостей для рівного доступу молоді, яка не займалася спортом, до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки з фізичного виховання [3].

Мета роботи. Виходячи з аналізу останніх досліджень і публікацій, метою нашої роботи є дослідження сучасного стану профільного навчання за спортивним напрямом та перспективи його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Одним із найактуальніших завдань сучасної школи є вирішення проблеми невідповідності профільного навчання сучасним вимогам суспільства в контексті європейських стандартів освіти.

Проведене нами дослідження шляхом анкетування серед старшокласників мало на меті виявити прагнення респондентів щодо вибору їхньої майбутньої професії та ставлення до спеціальних предметів з основ теорії та методики фізичного виховання та спортивного тренування.

Серед старшокласників було проведено опитування щодо ставлення їх до вибору майбутньої професії. Анкетування здійснювалося серед учнів профільних X і XI класів загальноосвітніх шкіл, серед яких 13 дівчат та 21 чол. – хлопці. Анкета складалася з двох блоків, де перший передбачав виявлення ставлення старшокласників до спеціальних предметів із теорії спортивного тренування, другий – виявлення ставлення до вибору майбутньої професії.

З приводу доцільності введення у шкільний курс теоретичних дисциплін із фізичної культури, то схвально відповіли 100 % десятикласниць та одинадцятикласників. Такої ж думки було 81,8 %

десятикласників та 40 % одинадцятикласниць. Проти введення спецкурсів відповіло 4,1 % десятикласників, та 60 % одинадцятикласниць. Не визначився з даною проблемою лише один респондент з 10-го класу, або 4,1 %. У переважній більшості старшокласникам запропоновані спецкурси подобаються.

Досвід занять різними видами спорту в десятикласниць був 2–3 роки, а одинадцятикласниць – 5–7 років. Хлопці-десятикласники мали досвід занять спортом від 1 до 9 років, у той час як одинадцятикласники – від 4 місяців до 8 років. Високу спортивну кваліфікацію мали в десятому класі 4 юнаки, а в одинадцятому класі – один. Серед дівчат висококваліфікованих спортсменок у досліджуваних групах не було. На поставлене питання стосовно пов'язання майбутнього життя зі спортом позитивно відповіло 37,5 % десятикласниць та 72,7 % десятикласників. В одинадцятому класі позитивно до цього поставилися 40 % дівчат та 60 % хлопців.

Учителем фізичної культури серед десятикласниць хотів би бути один респондент, ще один хотів би бути тренером. Зовсім нічим не займатись у сфері фізичного виховання та спорту визначився теж один, а шість – бажали би продовжити професійно займатися спортивною діяльністю. Серед хлопців-десятикласників бажаних стати вчителем фізичної культури не виявилось, а тренером виявив бажання стати один респондент, не визначився – один, нічим не займатися – три та продовжити свою спортивну діяльність – шість із числа опитаних.

Серед одинадцятикласників (дівчат і хлопців) обрати фах учителя фізичної культури або тренера з обраного виду спорту виявив бажання тільки один юнак і ще дев'ять хлопців – продовжувати професійно займатися спортом. Не захотіли пов'язувати своє майбутнє з фізичною культурою четверо респондентів.

З метою підвищення ефективності навчання в напрямі профільної підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів нами пропонуються до навчального процесу декілька навчальних програм спецкурсів.

Для учнів 10-х класів:

«Основи теорії та методики фізичного виховання».

Програма спеціального курсу має обсяг 102 години та передбачає набуття нових теоретико-методичних знань з основ теорії та методики фізичного виховання. У процесі реалізації програми здійснюються міжпредметні зв'язки з іншими предметами та дисциплінами (анатомією людини, гігієною, біологією, історією фізичної культури та спорту тощо).

«Загальні основи спортивного тренування».

Програма спеціального курсу розрахована на 102 години. Вона передбачає набуття теоретичних знань з основ спортивного тренування, практичних умінь і навичок. У процесі реалізації програми здійснюються міжпредметні зв'язки з іншими предметами та курсами.

Для учнів 11 класів:

«Теоретико-методичні основи обраного виду спорту».

Програма спеціального курсу розрахована на 102 години. Вона передбачає набуття учнями знань із теоретико-методичних основ обраного виду спорту, практичних умінь і навичок. У процесі реалізації програми здійснюються міжпредметні зв'язки з іншими предметами (анатомією та фізіологією людини, гігієною, біологією, основами фізичної реабілітації, історією фізичної культури та спорту тощо) (табл. 1).

«Основи фізичної реабілітації спортсменів».

Програма спеціального курсу розрахована на 34 години й передбачає вдосконалення учнями теоретичних знань з основ фізичної реалізації спортсменів, практичних умінь і навичок, які були набуті під час вивчення курсу в IX та X класах. У процесі реалізації програми здійснюються міжпредметні зв'язки з іншими предметами (анатомією, біологією, хімією, природознавством, основами здоров'я та фізичною культурою).

Оцінювання спеціальних курсів здійснюється у формі диференційованого заліку в кінці кожного семестру.

Після закінчення школи результати вивчення спеціальних курсів заносяться до атестату про повну загальну середню освіту у вигляді оцінки в балах.

Таблиця 1

**Розподіл аудиторної та самостійної роботи
учнів 11-х класів у процесі організації вивчення дисципліни
«Теоретико-методичні основи обраного виду спорту»
11 клас – 102 години**

№пор.	Теми	Розподіл годин			Всього
		лекції	семінар., заняття	лабор. заняття	
1	2	3	4	5	6
1.	Навчальна дисципліна «Теоретико-методичні основи обраного виду спорту» – мета, завдання, роль і місце в навчальному процесі	2			2
2.	Організаційна структура управління фізичною культурою та спортом	1			1
3.	Спортивна гордість регіону	1	1		2
4.	Історія розвитку, становлення, перспективи та стан обраного виду спорту в Україні	4	2		6
5.	Структура підготовленості спортсменів у спортивних іграх та інших видах спорту. Сторони підготовки, які визначають рівень досягнень	4	2		6

1	2	3	4	5	6
6.	Основи структури тренувального процесу та методики побудови занять	3	2		5
7.	Періодизація спортивного тренування	3	2		5
8.	Особливості підготовки юних спортсменів в умовах ЗОШ (профільні, спортивні класи), ДЮСШ, СДЮШОР та ШВСМ	2			2
9.	Відбір та орієнтація юних спортсменів на початкових етапах підготовки	2	2		4
10.	Фізична підготовка у спортивних іграх та інших видах спорту	4	6	2	12
11.	Інтегральна підготовка у спортивних іграх та інших видах спорту	1			1
12.	Теоретична підготовка у спортивних іграх та інших видах спорту	1			1
Диференційований залік за I семестр					2
13.	Технічна підготовка у спортивних іграх та інших видах спорту.	2	1	1	4
14.	Тактична підготовка у спортивних іграх та інших видах спорту	3	2	1	6
15.	Психологічна підготовка у спортивних іграх та інших видах спорту	2			3
16.	Контроль у спортивному тренуванні	1			2
17.	Стан «спортивної форми» як результат підготовки спортсмена	2			3
18.	Відновлення та стимуляція працездатності в системі підготовки юних спортсменів.	1			2
19.	Лікарське обстеження та лікарсько-педагогічні спостереження за юними спортсменами	2			3
20.	Керівництво командою (спортсменами) під час змагань	1		1	3
21.	Матеріально-технічне, організаційне забезпечення підготовки юних спортсменів	1			2
22.	Реалізація міжпредметних зв'язків з іншими предметами та курсами (біологією, гігієною, анатомією, фізіологією, історією фізичної культури, музичним вихованням та ін.)	1			1
23.	Орієнтація на професійну діяльність	2			2

1	2	3	4	5	6
24.	Гігієна тренувального процесу, особиста та громадська гігієна, самоконтроль і надання першої долікарської допомоги. Техніка безпеки	1	1		2
25.	Режим праці й відпочинку, режим дня та харчування	1	1		2
26.	Вікова періодизація дітей. Особливості розвитку організму від народження до 18-ти років	1			1
27.	Виховання й самовиховання в спорті. Індивідуальне тренування	1	1		2
28.	Позатренувальні та позазмагальні фактори в системі спортивної підготовки	2	2		4
29.	Тестування:				
	– фізичних якостей			4	4
	– психофізіологічних якостей			2	2
	– теоретичних знань			2	2
Диференційований залік за II семестр					2
Всього:		56	32	14	102

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Результати дослідження свідчать, що в учнів профільних класів існує зацікавленість щодо набуття теоретичних знань і практичних умінь у галузі фізичного виховання та спорту й бажання до постійного їх удосконалення.

Результати проведеного дослідження свідчать про падіння престижу роботи вчителя фізичної культури та тренера, а також у недостатній законодавчій базі в галузі фізичного виховання та спорту в нашій державі.

Нагальним у сучасній загальноосвітній школі є профілізація освіти за спортивним напрямом у контексті європейського вибору держави та впровадження в навчальні програми шкіл навчальних програм спецкурсів.

Наступним кроком загальнодержавної політики в профілізації навчання за спортивним напрямом, на наш погляд, є розроблення нового Положення про спеціалізовані класи та типові програми з теоретичних і практичних дисциплін, які б ураховували сучасний соціально-економічний стан держави й тенденції розвитку олімпійського та професійного спорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібік Н. М. Профільна школа як стратегія рівного доступу до якісної освіти / Н. М. Бібік // Директор школи. – 2004. – № 37. – С. 2–3.
2. Галузева програма впровадження профільного навчання // Інформаційний збірник МОН України. – 2008. – № 16–17. – С. 4–16.

3. Іванова Л. Особливості профільного навчання з фізичної культури / Л. Іванова // Фізичне виховання в школі. – 2004. – № 1. – С. 5–6.

4. Липова Л. А. Система профільного навчання в середній загальноосвітній школі: завдання і досвід / Л. А. Липова, П. І. Замаскіна, В. В. Малишев // Профільне навчання: теорія і практика. – К. : ВВП «Компас», 2007. – 192 с.

5. Програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. Спортивний профіль. 10–11 класи // Фізичне виховання в школі. – 2004. – № 2. – С. 7–15.

6. Стратегія реформування освіти в Україні : Рекомендації з освітньої політики / за заг. ред. В. Андрущенка. – К. : Вид-во «К. І. С.», 2002. – 296 с.

РЕЗЮМЕ

Ганчева В. И. Проблемы и перспективы профилирования учащихся по спортивному направлению.

Профилирование учеников по спортивному направлению в современной системе образования может стать залогом формирования гармоничной личности с достаточно высоким уровнем развития физических качеств школьников, соответствующим уровнем интеллекта и чувством патриотизма. Нынешнее состояние физического воспитания в школе не обеспечивает в полной мере подготовку здорового и воспитанного члена общества, который бы мог выбирать будущую профессию благодаря профильному направлению во время обучения в общеобразовательных учебных заведениях. Предложенный подход к внедрению спецкурсов по спортивному направлению в учебный процесс школьников.

Ключевые слова: система образования, профильное обучение, физическое воспитание и спорт, учебные программы, профессиональная ориентация, учебный процесс, спецкурс.

SUMMARY

Hancheva V. Problems and perspectives in profiling students in sport.

Profiling students in sport in the modern system of education can be the key to the formation of a harmonious personality with high level of development of physical qualities of students, the appropriate level of intelligence and patriotism. The current status of physical education in school does not fully prepare healthy and educated member of society, who could choose the future profession due to the profile direction during training in secondary schools. The approach to the introduction of special courses on sport in the educational process of students is proposed in the article.

The aim of the sports of specialized education is the implementation education tasks, as well as providing opportunities for equal access of young people who are not involved in sports, to obtain the General education core and the initial pre-professional preparation in physical education.

The profile sports classes must combine the implementation of General educational objectives with the objectives of directional and special education, that is education means chosen sport in the complex interactions: theoretical knowledge, the formation of skills in the chosen sport; development of physical qualities and health promotion; the formation of cognitive and creative abilities in sports industry; deliberate psychological education and improvement, the formation of civic and Patriotic feelings.

The results of the study indicate that students of the core classes have interest on the acquisition of theoretical knowledge and practical skills in the field of physical education and sport and the desire for constant improvement.

The results of this study suggest the decline in the prestige of the teacher of physical culture and trainer, as well as a lack of legislative base in the field of physical education and sport in our state.

Relevant in the modern secondary school is a specialisation of education through sport in the context of the European choice of the state and the implementation of the educational program of the school curriculum of courses.

The next step of the national policy of education specialization in sport, in our opinion, is to develop new Provisions for specialized classes and model programs with theoretical and practical disciplines, which would take into account the current socio-economic condition of the state and tendencies of development of Olympic and professional sports.

Key words: *the education system, vocational training, physical education and sports, curriculum, professional orientation, training, course.*

УДК 372.858

А. М. Дзекунов

Сумський обласний центр позашкільної освіти
та роботи з талановитою молоддю

НАВЧАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ В СИСТЕМІ ШКІЛЬНОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена проблемі розробки та проведення навчальних екскурсій для дітей середнього та старшого шкільного віку. Розглянуто сутність поняття «навчальна екскурсія». Особлива увага приділена такому виду екскурсій, як екскурсія-реконструкція. Проаналізовано поняття «екскурсійні можливості місцевості». Наведено приклади екскурсійних занять і продемонстровано їх вплив на особистісний розвиток учнів.

Ключові слова: *екскурсійна діяльність, навчальна екскурсія, екскурсія-реконструкція, екскурсійні можливості місцевості, краєзнавча екскурсія, музейна екскурсія, екскурсія-гра.*

Постановка проблеми. У часи розбудови української держави, значних соціально-економічних змін у суспільстві природно підвищується інтерес до вітчизняної історії, витоків національної культури, непересічних досягнень нашого минулого. Розвиток суспільства неможливий без суттєвого реформування системи освіти. Важливим напрямом такого реформування є звернення до найбільш ефективних форм організації навчального процесу, однією з яких є навчальна екскурсійна діяльність.

На наш погляд, доцільним є включення екскурсіознавства до складу обов'язкової фахової підготовки педагогів. Поверненню екскурсій до навчальних закладів значною мірою сприятиме розвиток методики екскурсійної діяльності, на основі якої можна здійснювати підготовку та перепідготовку педагогічних кадрів. Зазначимо, що екскурсійна методика являє собою окрему методику, яка пов'язана з процесом поширення знань на основі такої активної форми культурно-виховної роботи, як екскурсія [2]. Відомий дослідник у галузі екскурсіознавства Б. В. Ємельянов вважає, що будь-яка екскурсія надає людині нові знання про природу, суспільство, історичні події, природні явища, тобто вона є складовою процесу навчання, ... складовою педагогічного процесу, набуваючи функцій освіти й виховання людини, формування її світогляду [5].

Аналіз актуальних досліджень. У наш час екскурсія з досить часто вживаних у радянські часи форм організації навчального процесу